

Наталія СИМОНОВИЧ,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри професійної освіти,
трудового навчання та технологій
Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-3384-5152
e-mail: nataliia.symonovych@rshu.edu.ua

ВИЗНАЧАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність якісної професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. На основі аналізу теорії та методики професійної освіти виокремлено її визначальні особливості та найбільш істотні фактори підвищення якості.

Доведено, що подальший динамічний розвиток індустрії гостинності вимагає підвищення якості підготовки кадрів, забезпечення туристичної галузі, готельного та ресторанного господарства фахівцями, які відповідали б міжнародним стандартам якості у сфері послуг.

З'ясовано, що вища професійна освіта в галузі готельно-ресторанного обслуговування повинна

спрямовуватися на формування особистості фахівця, здатного до самореалізації в сучасному суспільстві.

Визначено, що найважливішими факторами підвищення якості підготовки фахівців у сфері готельно-ресторанних послуг є: теоретична підготовка; формування ділових навичок; розвиток науково-методичного забезпечення; проходження практики в організаціях різних галузей економіки; психологічний супровід професійної підготовки та використання інноваційних методів у процесі навчання.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній фахівець готельно-ресторанної справи, якість підготовки.

Nataliya SYMONOVYCH,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Department of
Vocational Education, Design and Technology,
Rivne State University of Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3384-5152
e-mail: nataliia.symonovych@rshu.edu.ua

DEFINING FEATURES OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS IN HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS

Abstract. The article substantiates the relevance of the issue of quality professional training of future specialists of hotel and restaurant service and highlights its specific features, based on the analysis of the theory and methodology of vocational education.

It is established that one of the highly profitable sectors of the world economy and the leading direction of economic and social development of Ukraine is the hotel and restaurant industry, and a necessary prerequisite for active and successful promotion of this industry in the state market is modern tourist infrastructure.

Based on the analysis of the current state and trends in the hotel and restaurant business in Ukraine,

it was found that further dynamic development of the hospitality industry requires improving the quality of training, providing tourism, hotel and restaurant industry specialists who meet international standards in services.

It was found that higher professional education in the field of hotel and restaurant services should be aimed at forming the personality of a specialist capable of self-realization in modern society, able to respond quickly to changes in national and international standards of service in the tourism market. The main component of vocational education, which provides professional qualifications, is vocational training.

It is determined that the most important factors in improving the quality of training in the field of hotel and restaurant services are theoretical training in the formation of their business skills, development and formation of scientific and methodological support, paying due attention to student practice in organizations of various economics, psychological support and training, innovative methods in the learning process.

Key words: professional training, future specialist of hote land restaurant business, quality of training.

Постановка проблеми. Готельно-ресторанне господарство є однією із найперспективніших та найрентабельніших галузей світової економіки та важливим напрямом розвитку економіки й соціальної сфери України. Як свідчить міжнародний досвід, необхідно передумовою активного та успішного просування цієї галузі економіки на ринок держави є сучасна туристична інфраструктура.

Відповідно до Господарського кодексу України, підприємства туристичної індустрії є самостійними суб'єктами господарювання, що створюються з метою задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної та іншої господарської діяльності в законодавчо встановленому порядку.

Проведений нами аналіз статистичних даних щодо туристичної діяльності в Україні за період 2018–2019 років свідчить, що галузь туризму стрімко розвивається. Так, кількість суб'єктів туристичної діяльності в Україні у 2018 році становила 1833 одиниці, у 2019 – 1867 одиниць; дохід від надання туристичних послуг у 2018 році становив 21069268,5 тис. грн., у 2019 році – 31948701,2 тис. грн. (Державна служба статистики України: вебсайт). Водночас збільшення загальної кількості туристів сприяло не лише розвитку туристичної індустрії, а й формуванню її основних компонентів – готельного та ресторанного секторів.

Динаміка розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні пов'язана із зростанням ділової активності, що сприяє збільшенню обсягів «ділового туризму». Відповідно підвищення доходів населення України призводить до збільшення кількості людей, що подорожують, а це потребує додаткових засобів розміщення та надання якісних готельно-ресторанних послуг. Крім того, причинами розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні стали Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, у зв'язку з чим наша держава стала привабливою для європейців, та скасування готельного збору, що призвело до зниження податкових обов'язків для готелів (Державне агентство розвитку туризму: вебсайт).

Подальший динамічний розвиток індустрії гостинності зумовлює необхідність удосконалення якості підготовки кадрів, забезпечення галузі туризму та готельно-ресторанного господарства фахівцями, які відповідали б усім міжнародним стандартам у сфері відповідних послуг.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи зумовлена необхідністю подолання суперечностей, що виникають

між вимогами суспільства до професійної підготовки майбутніх фахівців сфери послуг та їх кваліфікацією відповідно до освітньо-кваліфікаційного рівня, змістом професійно орієнтованих дисциплін та педагогічними технологіями, котрі сприяють реалізації цього змісту. Крім того, спостерігається орієнтація на нові моделі освітнього процесу в означеній галузі.

На сучасному етапі існує чимало досліджень, у яких безпосередньо чи у зв'язку із вивченням інших проблем досліджують питання професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. Так, питання професійної освіти у сфері туристичного та ресторанного бізнесу вивчали В. Квартальнов, І. Зорін, І. Рябова, М. Немоляєва, С. Чижова, В. Чепік та інші. Дослідження кадрової підготовки фахівців означених галузей висвітлені у працях В. Васильєва, О. Гараніної, Є. Ільїної, О. Колмакова, М. Мариніна, М. Морозова та інших учених.

Особливості підготовки фахівців готельно-ресторанної індустрії за кордоном розкриті у працях С. Байліка, А. Віндюка, В. Квартальнова, М. Курдакової, К. Стародуба, В. Федорченка та ін.

Пошук оптимальних методів розвитку професійних компетентностей фахівців готельно-ресторанної справи розглядався у наукових дослідженнях Ю. Безрученкова, Г. Наумової, І. Носової, О. Машкової, Л. Хаєт та інших.

Метою статті є виявлення визначальних особливостей підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи та аналіз сучасного стану системи їх підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у закладах вищої освіти України в останні роки зазнала певних труднощів у зв'язку зі змінами галузевих стандартів вищої освіти підготовки фахівців з туризму та гостинності. Так, із 2002 року у закладах вищої освіти здійснювалася підготовка фахівців з гостинності за напрямом «Туризм», у 2004 році – затверджено галузевий стандарт із відповідного напрямку, в якому з'явилися фахові спрямування «Готельне господарство» та «Туризм». У 2006 році до фахових спрямувань включено спеціальність «Готельно-ресторанна справа». У 2007 році затверджено галузевий стандарт підготовки майбутніх фахівців із напрямку «Готельно-ресторанна справа» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», у 2011 році – рівнів «спеціаліст» та «магістр».

Основні вимоги до професійної підготовки фахівців готельно-ресторанної справи визначено Законами України «Про освіту» (1996), «Про вищу освіту» (2014), «Про туризм» (2004), Національною стратегією розвитку освіти на 2012–2021 роки, Стратегією розвитку туризму та курортів в Україні на період до 2026 року.

Основним компонентом професійної освіти, що забезпечує професійну кваліфікацію, є професійна підготовка. Вона визначається як «сукупність спеціальних знань, навичок та вмінь, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, котрі забезпечують можливість успішної роботи із певної професії» (Батьшев, 1999).

У Педагогічному словнику професійна підготовка трактується як процес формування фахівця для однієї

із галузей трудової діяльності, що пов'язаний з оволодінням певним видом занять, професією (Гончаренко, 1997).

У психології професійну підготовку розглядають як засіб розвитку індивідуального потенціалу, пізнавальної та творчої активності особистості у процесі оволодіння загальнонауковими та професійними знаннями, вміннями й навичками. У педагогіці сутність такої підготовки вбачають у набутті людиною професійної освіти, що є результатом засвоєння певних знань та вмінь, формування необхідних професійних якостей.

На основі аналізу сучасної теорії і практики професійної підготовки у закладах вищої освіти можна виокремити наступні її ознаки:

- формування в майбутніх фахівців системи професійно важливих знань, умінь та якостей, здатність до індивідуального підходу у виконанні професійної діяльності;
- розвиток готовності до професійного саморозвитку, безперервної освіти і самоосвіти;
- формування соціальної та професійної позиції, професійних здібностей та особистісних якостей (самотійність, активність, креативність, мобільність, комунікативність тощо);
- готовність до інноваційної діяльності;
- поєднання теоретичної та практичної підготовки (Рогова, 2017).

Професійна підготовка фахівців, на думку Н. Ничкало, орієнтована на особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожного громадянина України, формування покоління, які навчаються впродовж життя, розвивають цінності громадянського суспільства, сприяють консолідації української нації та її інтеграції в європейський та світовий простір (Ничкало, 2001, с. 10). Сучасна професійна підготовка є засобом: соціалізації як гармонізації відносин людини з навколишнім світом, опанування сучасної картини світу, розвитку національної самосвідомості; створення умов для набуття людиною широкої базової освіти, що дозволяє швидко адаптуватися в соціумі; професіоналізації як фактором набуття професійної компетентності, оволодіння фундаментальними, прикладними знаннями, високою культурою організації та реалізації професійної діяльності; самореалізації як чинником набуття людиною вмінь продуктивної життєдіяльності, самовдосконалення (Бальхін, 2003, с. 50).

Із метою детального аналізу процесу підготовки фахівців готельно-ресторанної справи нами було проведено опитування фахівців готельних і ресторанных підприємств, що свідчить про рівень їх професійної підготовленості, котрий не повною мірою відповідає сучасним вимогам. На їх думку, для якісної професійної підготовки майбутнього фахівця готельно-ресторанної справи до освітніх програм мають бути включені наступні дисципліни: «Менеджмент та маркетинг підприємств сфери обслуговування», «Економіка та організація підприємств сфери обслуговування», «Технології організації готельно-ресторанного обслуговування». Зазначені вище дисципліни сприяють як теоретичній, так і практичній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

Головним завданням освітніх закладів є формування конкурентоспроможних фахівців, які володіють

підприємницькими навичками, ініціативні, відповідальні, здатні працювати в команді.

Метою закладів вищої освіти є не лише підготовка висококваліфікованих працівників у певній сфері, а й формування особистостей, праця яких сприятиме розвитку України як держави. Підготовка майбутніх фахівців у сфері готельно-ресторанного бізнесу повинна бути спрямована на формування особистостей, які володітимуть широким світоглядом, психологічною готовністю до професійної діяльності, вмінням швидко реагувати на зміни національних і світових стандартів обслуговування ринку туризму.

Вища професійна освіта в галузі готельних та ресторанных послуг повинна спрямовуватися на формування такого фахівця, який зможе реалізувати себе в сучасному суспільстві. Означена проблема може бути вирішена шляхом запровадження в освітньо-професійні програми підготовки фахівців відповідних дисциплін, зміст та дидактичне забезпечення яких сприятимуть формуванню необхідних знань, умінь та навичок, здібностей та особистісних якостей. Можливість створення студентом власної освітньої траєкторії шляхом вибору індивідуальних освітніх програм, реалізація особистісно орієнтованого підходу у процесі навчання сприятимуть розвитку творчого та професійного потенціалу майбутнього фахівця. Як зазначає Д. Чернілевський, «на цьому етапі суттєвим є: відношення до обраної спеціальності та професійна спрямованість, особистісне самовизначення, що включає формування системи особистісних цінностей і ціннісних орієнтацій, адаптація до умов навчання і соціального середовища, засвоєння соціальних норм...» (2006, с. 219).

Найбільш істотними факторами підвищення якості підготовки фахівців у сфері готельно-ресторанного обслуговування ми вважаємо:

1. Необхідність теоретичної підготовки фахівців при одночасному формуванні у них навичок підприємницької діяльності, що є важливою умовою виживання організацій у ринковому середовищі незалежно від форми власності. Розвиток активної позиції й усвідомлення відповідальності за власне благополуччя – основний принцип організації та змісту як навчального, так і виховного процесу.

2. Розробку та формування науково-методичного забезпечення, що дозволяє створити необхідну методичну базу для підготовки фахівців готельно-ресторанного обслуговування. Дипломні роботи, що виконуються студентами, повинні присвячуватися проблемам управління сферою послуг на різних рівнях, маркетингу в туристичних, готельних та сервісних організаціях, міжнародній індустрії гостинності, міжнародним відносинам у соціальній сфері, управлінню персоналом у сфері послуг та іншим питанням менеджменту у сфері послуг.

3. Процес проходження студентами практики в організаціях сфери послуг різних секторів економіки, що може забезпечуватися лише злагодженістю дій навчальних закладів та закладів готельно-ресторанної сфери, чіткістю окреслених завдань, наявністю навчальних і виробничих баз та майстерністю наставників. Важливим є поєднання можливостей проходження виробничої та переддипломної практики студентами та

здійснення наукових досліджень, навчальної й наукової роботи.

4. Забезпечення психологічного супроводу професійної підготовки студентів у закладі вищої освіти. За цієї умови виникає необхідність особистісно орієнтованого підходу, адже студенти мають різні рівні мотивації до професійної діяльності, високий, середній або низький рівень сформованості певних особистісних якостей (емпатії, толерантності, комунікабельності, емоційності, стресостійкості).

6. Упровадження в процес підготовки майбутніх фахівців сфери готельно-ресторанного обслуговування інноваційних методів навчання, використання у процесі навчання рольових, ділових, симуляційних ігор, проектних (колективні та індивідуальні проекти) та інтерактивних технологій, студентських презентацій, дискусій, тренінгів, моделювання, дискусій, дебатів, інтернет-технологій тощо.

Висновки. Отже, враховуючи зазначене вище, можна стверджувати, що підготовка фахівців в умовах навчання у закладі вищої освіти є стратегічно важливим аспектом. Фахівець готельно-ресторанного обслуговування потребує системних знань, збалансованого підходу у співвідношенні теоретичної та практичної підготовки, високого рівня розвитку загальних і професійних компетентностей, розуміння того, що готельно-ресторанна індустрія є складним соціально-економічним механізмом.

Найбільш істотними факторами підвищення якості підготовки фахівців готельно-ресторанної справи ми вважаємо: їх теоретичну підготовку при одночасному розвитку навичок підприємницької діяльності; розробку і формування науково-методичного забезпечення; проходження студентами практики в організаціях сфери послуг різних секторів економіки; психологічний супровід професійної підготовки студентів в освітньому закладі; впровадження в навчальний процес інноваційних методів навчання.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці нових підходів до формування в майбутніх фахівців готельно-ресторанної сфери загальних та професійних компетентностей, що відповідатимуть запитам сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Державна служба статистики України: вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 22.01.2021).

Ковешніков, В. С., Мальська, М. П., Роглев, Х. Й. (2015). Організація готельно-ресторанної справи: навчальний посібник. Київ: Кондор. 752 с.

Державне агентство розвитку туризму: вебсайт. URL: <http://tourism.gov.ua> (дата звернення: 20.01.2021).

Енциклопедія професійного образования: в 3 т. (1999) / сост. С. Я. Батышев. Москва: АПО. Т.2. 390 с.

Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь. 374 с.

Рогова, Т. В. (2017). Професійна підготовка студентів у ВНЗ: її ознаки та якість. *Педагогіка та психологія*: збірник наукових праць. Харків. Вип. 56. С. 294–301.

Ничкало, Н. Г. (2001). Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Вип. 1. С. 9–22.

Балыхин, Г. А. (2003). Управление развитием образования: организационно-экономический аспект. Москва: Экономика. 427 с.

Чернілевський, Д. В. (2006). Педагогіка та психологія вищої школи: навчальний посібник. Вінниця: Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна». 402 с.

REFERENCES

Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State statistics service of Ukraine]: vebсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (datazvernennia: 22.01.2021). [in Ukrainian].

Koveshnikov, V.S., Malska, M.P., Rohliev, X.I. (2015). Orhanizatsiia hotelno-restorannoi spravy [Organization of hotel and restaurant business]: navchalnui posibnik. Kyiv: Kondor. 752 s. [in Ukrainian].

Derzhavne ahenstvo rozvytku turyzmu [State agency for tourism development]: vebсайт. URL: <http://tourism.gov.ua>. (data zvernennia: 20.01.2021). [in Ukrainian].

Jenciklopedija profesional'nogo obrazovanija Encyclopedia of vocational education]: v 3 t.(1999) / sost. S. Ja. Batsyhev. Moskva: APO. T.2. 390 s. [in Russian].

Honcharenko, S. U. (1997). Ukrainyskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary] / hol. red. S. Holovko. Kyiv: Lybid. 374 s. [in Ukrainian].

Rohova, T.V. (2017). Profesiina pidhotovka studentiv u VNZ: yii oznaky ta yakist [Vocational training of students in higher education: its features and quality]: *Pedahohika ta psykholohiia*: zbirnyk naukovy prats. Kharkiv. Vyp. 56. S. 294–301. [in Ukrainian].

Nychkalo, N. H. (2001). Neperervna profesiina osvita yak filosofska ta pedahohichna katehoriia [Continuing professional education as a philosophical and pedagogical category]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. Vyp. 1. S. 9–22. [in Ukrainian].

Balyhin, G. A. (2003). Upravlenie razvitiem obrazovanija: organizacionno-jekonomicheskij aspekt [Management of education development: organizational and economic aspect]. Moskva: Jekonomika. 427 s. [in Ukrainian].

Chernilevskyi, D.V. (2006). Pedahohika ta psykholohiia vyshchoi shkoly [Pedagogy and psychology of high school]: navch. posib. Vinnytsia: Vinnytskyi sotsialno-ekonomichnyi instytut Universytetu «Ukraina». 402 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 26.03.2021 р.